

GENEALOGICKÉ A HERALDICKÉ INFORMACE 2014

Ročník XIX v MGHS (ročník XXXIV celé řady)

Vydala:

MORAVSKÁ GENEALOGICKÁ A HERALDICKÁ SPOLEČNOST, z.s.
Sportovní 3, 602 00 Brno
v roce 2015

Výkonný redaktor: Tomáš Krejčík

Technický redaktor: Pavel Vrba

Redakční rada:

Josef Hrdý, Tomáš Krejčík, František Pícha, Ivan Štarha, Pavel Vrba, Vilém Walter

Kresba znaku MGHS na obálce: Jiří Louda

ISSN 0862-8963

Tisk: Protis, spol. s r.o., Podolí

Tato publikace neprošla věcnou ani jazykovou úpravou.

Za obsah a věcnou správnost jednotlivých článků odpovídají jejich autoři.

Konografia autentickej pečate katedrálnej kapituly sv. Jána Nepomuckého v Rožňave z roku 1777 a tvorba súčasných symbolov (Ku koncepcii tvorby symbolov v cirkevnej sfragistike a heraldike)

Miroslav Glejtek

V roku 2014 došlo k obnoveniu činnosti katedrálnej kapituly v Rožňave. Táto udalosť priniesla novú príležitosť aj pre obnovenie používania symbolov, ktoré by túto inštitúciu dôstojne reprezentovali. Vznikol tak priestor aj pre výskum historických prameňov, bez poznania ktorých by nebolo možné nadviazať na historickú tradíciu a korektne pristúpiť k tvorbe symbolov nových.

Symbole cirkevných inštitúcií v rámci Uhorského kráľovstva (stredovekého a novovekého), a prakticky aj v súčasnosti, môžeme rozdeliť do viacerých skupín. Jedným z najvýznamnejších reprezentačných artefaktov každej dôležitejšej uhorskej cirkevnej inštitúcie bola jej pečať. V prípade katedrálnych a kolegiálnych kapítul, ale i väčších konventov rehoľných rádov zohrávala pečať význam v širších súvislostiach. Na reliktoch vykonávania božích súdov (tzv. ordálií), ktoré boli realizované pri významnejších cirkevných inštitúciách, sa v priebehu 13. a 14. storočia v Uhorskom kráľovstve vyvinul inštitút tzv. hodnoverných miest (*loca credibilia*).¹

Hodnoverné miesta pôsobili síce pri cirkevných inštitúciách, resp. ich vykonávali členovia týchto inštitúcií, ale ich činnosť nevychádzala z noriem kanonického práva. Boli výlučne svetské, zriadené panovníkom. Ich činnosť by sme mohli prirovnávať k pôsobeniu verejných notárov v západnej Európe.² V skratke povedieme, že vykonávali z nariadenia panovníka, resp. iného vysokého predstaviteľa kráľovského dvora, určité súdne úkony, okrem toho slúžili ako archívy uchováujúce dôležité dokumenty jednotlivých šľachtických rodov a čo je pre nás v tejto chvíli dôležité, vydávali hodnoverné odpisy dokumentov diplomatickej povahy, predovšetkým listín (transumpty).³ Takéto hodnoverné odpisy boli spečatované autentickou pečaťou cirkevnej inštitúcie. Autentická pečať konventu či kapituly mala podobne, ako pečať kráľa a krajinských hodnostárov, plnú právnu presadzovosť aj v záležitostiach tretích osôb. Táto autenticita bola zdôrazňovaná tak v rámci konkrétnych zákonov kráľovstva, ako i v koroboráciách listín, takouto pečaťou spečatených.

To, aký zásadný význam mala autentická pečať pre činnosť hodnoverného miesta, dokladá množstvo príkladov zo stredoveku, ale i novoveku. Napríklad pri mesačnej reforme týchto inštitúcií, pre ktorú sa rozhodol Ľudovít I. v roku 1353, zabránil panovník vo vykonávaní činnosti hodnoverného miesta niektorým konventom tým, že im po revízii nevrátil autentickú pečať.⁴ Bez nej bola ich činnosť prakticky nemožná. Osobitná pozornosť bola venovaná strate či odcudzeniu autentickej pečate, keďže hrozilo jeho zneužitie a vytvorenie falošných odpisov listín. Máme zachytených niekoľko prípadov, keď muselo vzniknúť nové

pečatidlo, resp. bola za autentickú označená iná pečať cirkevnej inštitúcie.⁵ Fungovanie hodnoverných miest sa nezastavilo ani v pomoháčskom období, v čase zaujatia veľkej časti územia Uhorska Osmanskou ríšou. Pre mnohé z týchto inštitúcií však nastali komplikácie súvisiace s ich presunom do severnejšie položených oblastí kráľovstva (na územie Slovenska).⁶ Do činnosti iných zasiahli osvietenské reformy štátnej správy v 18. storočí. Hodnoverné miesta však vykonávali svoje úlohy až do ich zrušenia v roku 1874.⁷ Do rovnakého obdobia používali aj svoje autentické pečate, nevyhnutné pre vydávanie hodnoverných odpisov dokumentov.

Keďže bola činnosť hodnoverných miest viazaná na svetské právo a členovia cirkevných inštitúcií vykonávali svoje povinnosti členov hodnoverného miesta na príkaz panovníka, neprekvapí nás, že práve panovník bol ten, kto mal mať, a v niektorých prípadoch aj mal, vplyv na používanie konkrétnej podoby autentického pečate. V období stredoveku máme len minimum prameňov, ktoré hovoria o tom, že daroval konventu či kapitule pečať, resp. určil akú podobu bude mať.⁸ V období po roku 1526, a najmä v priebehu 18. storočia, však došlo k výraznému posunu. Je všeobecne známe, že sa novovekí uhorskí panovníci vo vzťahu k cirkevným inštitúciám odvolávali na tzv. najvyššie kráľovské patronátne právo. To mal získať uhorský kráľ sv. Štefan I. a jeho nástupcovia od pápeža Silvestra II. za zásluhy o vznik uhorskej cirkvi (predovšetkým zriadenie siete biskupstiev, opátstiev a pod.). Práve týmito apoštolskými právami v osvietenskom období panovníci argumentovali aj pri ovplyvňovaní obsadzovania biskupských postov, pri menovaniach členov kapitúl, či pri zakladaní nových biskupstiev. V súčasnosti je téza o najvyššom patronátne práve uhorských panovníkov väčšinou historikov odmietaná.⁹

V súvislosti s témou tohto príspevku treba zmeniť špecifický vzťah uhorských kráľov ku kapitulám. Možno ho sledovať aj na konkrétnych zaujímavých detailoch. Napríklad Mária Terézia, ako prvá uhorská panovníčka, začala členov jednotlivých kapitúl obdarúvať náprsnými insígniami, ktoré nosili kanonici na chórovom odevu počas liturgických slávení. Najprv ju v Uhorsku získali v roku 1777 kanonici najvýznamnejšej, Ostrihomskej sídelnej kapituly. Postupne ich v priebehu 18. a 19. storočia získavali aj kanonici všetkých ostatných kapitúl v habsburskej monarchii.¹⁰ Ak panovníčka prejavovala svoju náklonnosť k členom kapitúl v takej oblasti ako sú insígnie, majúce v podstate len akúsi ozdobnú či čestnú funkciu, neprekvapí nás, že v kráľovskej kancelárii sa riešili aj otázky podoby autentických pečatí, ktoré už majú priamy vzťah k výkonu moci v Uhorsku a vychádzajú zo zákonov kráľovstva.

V roku 1776 panovníčka Mária Terézia uskutočnila svoj plán rozdelenia teritoriálne mimoriadne rozsiahlej Ostrihomskej arcidiecézy na niekoľko menších diecéz. Od metropolitnej arcidiecézy sa oddelenilo územie, na ktorom vznikli Spišská, Rožňavská a Banskobystrická diecéza. Súčasťou vzniku nových diecéz bolo aj kreovanie katedrálnych kapitúl. Tie sa podľa uhorských zvyklostí stali zároveň aj sídlami hodnoverných miest, symbolizovaných predovšetkým ich autentickými pečaťami.

Necelý rok po zriadení katedrálnej kapituly v Rožňave (9. 8. 1777) bola uhorskou kráľovskou kanceláriou vydaná listina, ktorou kráľovná Mária Terézia udelila Rožňavskej kapitule autentickú pečať. Hoci je v súčasnosti táto listina nezvestná, môžeme ju bezpečne rekonštruovať na základe jej odpisu v tzv. Kráľovských knihách (*Libri regii*).¹¹ Nie sú v nich zachytené všetky kráľovské privilégia, ale v našom prípade máme šťastie a listina pre Rožňavskú kapitolu sa tu nachádza, a je pri nej namaľovaná aj miniatúra zobrazujúca pečať. Listina síce neobsahuje kompletnú tituláciu, no dôležité časti listiny sú v nej celé. Hoci nemôžeme popísať vonkajšie znaky privilégia, na základe vnútorných znakov sa dá konštatovať, že ide o typické slávnostné kráľovské privilégium. Je podobné tým, ktorými boli v priebehu 17. a 18. storočia vykonávané nobilitácie šľachty, teda máme erbové listiny, ale aj privilégia, ktorými neskôr kanonici kapitúl získavali spomenuté náprsné insígnie.¹² V naračnej časti listiny sa nachádza aj presný popis udelennej pečate, ktorý znie:

*"Štít, podľa starého zvyku okrúhly, vyfarbený ušľachtilým kovom, zobrazujúci božského Jána Nepomuckého, zvoleného patróna spomenutej novej Rožňavskej diecézy, odtý v čiernom odevu, hlavu mu obkolesuje viditeľný korlátový kruh (znak svätosti), kľachi na kolenách so zdvihnutými rukami držiacimi ruženec, a (s čiernou čiapkou a bakulou, umiestnenými na pravej strane štítu), ako uctieva nahého Ježiška, ktorého vidno položeného na lakti svojej Bohorodičky Panny Márie, Boleslavskej divotvorkyne, zlato korunovanej, a odobenej tmavomodrým odevom a hľadacej z hlavy štítu vľavo, (smerom) doprava. V ľavej dolnej časti štítu sa nachádza v modrom poli biely vyrastajúci vlk, obrátený doprava, totiž na pamiatku erbu prastarej rodiny grófov z Révy, z ktorej pochádzal prvý biskup tejto Rožňavskej diecézy. A nakoniec okraj samotného štítu tvorí dookola vedený viditeľný tento nápis, či nadpis: Pečať Katedrálnej kapituly Rožňavského kostola 1777."*¹³

Tento popis zodpovedá symbolom vyobrazeným v miniatúre (Obr. 1). Okrúhle pečatné pole, v popise označené ako štít, je zlaté. Kľachiaceho, čierno odtého sv. Jána Nepomuckého sprevádza heraldicky vľavo maličký francúzsky štít, v ktorom sa nachádza z koruny vyskakujúci strieborný vlk držiaci v pravici trojicu ruží na stopkách, štít rodového erbu Révajovcov.¹⁴ Ide o erb prvého úradujúceho rožňavského biskupa Antona Révaja.¹⁵ Kompozíciu dopĺňa, heraldicky vľavo hore z oblakov vyrastajúca korunovaná, modro odtá Madona s korunovaným nahým Ježiškom na rukách. Okraj pečatného poľa vypĺňa uvedený kruhový popis prevedený majuskulným písmom (kapitálou). Vyobrazená pečať je položená na barokovom podstavci, doplnená motívom barokovej krajiny, s riekou na pravej strane a sakrálnym objektom vľavo. Okraj miniatúry ohraničuje zlatý lem.

Predstavená miniatúra je zo sfragistického, ale i heraldického hľadiska zaujímavá z viacerých dôvodov. V texte privilégia sa jasne hovorí o tom, že ide o udelenie autentického pečate kapituly (*authenticum sigillum*) a ako pečať (*sigillum*) je označená aj v kruhovitom popise na miniatúre. Ak by však išlo len o pečať, je potrebné položiť si otázku, aký význam by malo priradenie konkrétnych tinktúr jednotlivým

figúram. Tie predsa v sfragistike nezohrávajú žiadnu úlohu, keďže v jednofarebnom odtlačku pečatného vosku nemajú význam.¹⁶ Samotné pole pečate je však v prameni popisované ako štít (*scutum*). Popisom, dokonca s heraldicky správne určenými stranami, sa však zobrazený symbol jednoznačne radí k heraldike. Je potrebné poznamenať, že takáto neobvyklá kombinácia udelenej pečate so znakmi erbu nie je v uhorskej sfragistike a heraldike nijako ojedinelá. Stretávame sa s ňou aj podstatne skôr. Už v dvoch listinách panovníka Žigmunda Luxemburského pre Bratislavu z roku 1436 môžeme vidieť podobné stvárnenia pečate (s príslušnými tinktúrami), pričom odborná literatúra jednoznačne hovorí o erbovej listine, na ktorej je stvárnena mestská pečať z roku 1302 - 1314, vrátane kruhopsu pečate.¹⁷ Prax udelenia pečate spolu s erbom (jeho tinktúrami) bola v oveľa väčšej miere rozšírená v 18. a 19. storočí. Stretávame sa s ňou nie len v prípade udeľovania pečatí hodnoverným miestam.¹⁸ S niečím podobným prichádzame do kontaktu aj v prípade erbových listín pre jednotlivé stolice. V miniatúrach erbových listín sa nachádza kruh s erbom v konkrétnych tinktúrach a text na okraji pečatného poľa hovorí o tom, že ide o vyobrazenie pečate.¹⁹

Ak sa zaoberáme celkovým výtvarným poňatím analyzovanej miniatúry v rožňavskej listine, treba povedať, že nejde o umelecky najlepšie zvládnutú prácu. Celková disproporcia je evidentná najmä v prípade štítu s erbom Révajovcov. Ten je taký malý, že len podľa stvárneneho erbu by nebolo možné figúry ani identifikovať. Aj zasadenie pečate do rámca miniatúry navodzuje dojem, že ide o sekundárne použitie z iného dokumentu pre potreby privilégia. Keď porovnáваме kvalitu miniatúry s inými prácami z rovnakého obdobia, sú rozdiely výrazné. V Kráľovských knihách sa k tomu istému roku objavuje aj iné privilégium na pečať katedrálnej kapituly. Tentokrát pre kapitolu v novovzniknutej Stoličnobelehradskej diecéze.²⁰ Tu už ide o typickú barokovú kompozíciu, v podstatne precíznejšom umeleckom stvárnení, zjavne vytvorenú zručnejším miniátorom. Je ale potrebné zdôrazniť, že posudzujeme vyobrazenia miniatúr v odpisoch listín v kráľovských knihách. Nemožno preto vylúčiť, že súčasťou originálu slávnostného privilégia mohla byť miniatúra čiastočne odlišná. Je ale malá pravdepodobnosť, že by sa zobrazená pečať v origináli a odpise, minimálne v koncepcii a proporciách, výrazne líšili.

Ako som už v úvode spomenul, pri obnove kapituly v roku 2014 vznikol zo strany jej členov záujem obnoviť historickú symboliku tejto inštitúcie. Po oboznámení s historickými artefaktmi, z ktorých hlavnému (udelenej pečati) sme sa detailnejšie venovali, bolo rozhodnuté rekonštruovať pre potreby kapituly historickú pečať a vytvoriť pre ňu erb. Pri rekonštrukcii pečate sme mohli využiť aj jej odtlačok, ktorú kapitula používala v 1. polovici 20. storočia (Obr. 2). V tejto pečati už nie je rešpektovaný okrúhly tvar pôvodnej pečate, v tomto prípade je oválna a došlo v nej k úpravám jednotlivých prvkov pečate a kruhopsu. Pri rekonštrukcii pečate sme sa pridržali najstaršieho zachovaného variantu, teda miniatúry v odpise privilégia. Uskutočnili sa len drobné úpravy detailov kresby, ktoré boli už v pôvodnom privilégiu veľmi ťažko čitateľné. Predovšetkým bol zväčšený štít s erbom biskupa A. Révaja a v detaile boli upravené aj ďalšie figúry v

pečatnom poli. Okrem toho bol z kruhopsu vypustený rok 1777, keďže v skutočnosti nejde o historickú pečať a rok by pôsobil ahistoricky (Obr. 3).

Popri pečati je ďalším dôležitým symbolom cirkevnej inštitúcie jej erb. Heraldika cirkevných inštitúcií mala v rámci Uhorska určité špecifiká. Na rozdiel od vývoja v západnej Európe (prakticky po Moravu), používali jednotlivé diecézy či rehoľné inštitúcie vlastné erby často už od obdobia vrcholného stredoveku.²¹ Až do 20. storočia uhorské diecézy svoje erby nemali.²² V prípade kapitúl je to zložitejšie. V sfragistickom materiáli sa v niektorých prípadoch stretávame so symbolmi, ktoré používali generálni vikári, spravidla členovia kapitúl a sú podobné erbom.²³ Erby používali aj niektoré staršie rehole, ktoré však až na vzácné výnimky kreovali svoje erby najmä v novoveku.

V prípade Rožňavskej kapituly však máme artefakt, stojaci na pomedzí pečate a erbu, a vzhľadom na vyššie spomenuté analógie patrí aj do heraldiky, hoci nerešpektuje niektoré základné pravidlá. Otázka vytvorenia nového erbu je vždy otázka delikátna. Platí to o to viac, že máme k dispozícii historický artefakt, ktorý je potrebné rešpektovať. Zároveň však treba zohľadniť v čo najväčšej miere základné heraldické požiadavky kladené na erb. Tým by priamo odporovalo mechanické prenesenie figúr z pečatného poľa do erbového štítu. Mechanické prenesenie nie len barokovej kompozície figúr sv. Jána Nepomuckého a Madony s Ježiškom, ale i maličkého štítu s erbom Révajovcov do nového erbového štítu by bolo veľmi problematické.

Po zohľadnení všetkých pre a proti, rozhodol som sa pre heraldizáciu symbolov z pečate. Tým, že vznikol v podstate nový erb a teda v danej kombinácii i novotvar, mohli sme si dovoliť prepojiť historickú symboliku s heraldikou Rožňavskej diecézy, s ktorou je kapitula organicky prepojená (Obr. 4). Vznikol tak erb, ktorého dolnú polovicu vyplňa most so zvláknými brvnami, z erbu Rožňavskej diecézy, vytvoreného v r. 1976 Zdenkom G. Alexym (Obr. 5).²⁴ Nad mostom sa vznáša biret, symbolizujúci patróna kapituly sv. Jána Nepomuckého. Horná polovica je štiepená. Vpravo sú umiestnené dve koruny, ktoré majú v pečati na hlavách Madona s Ježiškom a vľavo tri ruže, pochádzajúce z erbu A. Révaja. Takýmto spôsobom boli do erbu zahrnuté atribúty či symboly všetkých prvkov z pečate. Problematickú otázku predstavujú ruže z erbu biskupa Révaja. Révajovský erbový štít je modrý, dve ruže červené a jedna strieborná. Kombinácia kladení farby na farbu ale odporuje heraldickej požiadavke striedania kovu a farby. V uhorskej heraldike je však takéto porušenie pravidiel pomerne rozšírené a stretnúť sa s ním môžeme v mnohých prípadoch.²⁵ Rozhodli sme sa toto špecifikum, ktoré do istej miery patrí do domácej heraldiky, zachovať a toto pravidlo porušiť. Posledným prvkom erbu kapituly je prepoštská berla so súdariom umiestnená za štít. Tento mimoštítový prvok erbu v minulosti náležal prepoštom a jeho použitie v erbe prepoštsva (kapituly) predstavuje analógiu k erbom týchto cirkevných hodnostárov.²⁶ Tu treba poznamenať, že mimoštítové prvky v erboch cirkevných inštitúcií, na rozdiel od tých osobných, patriacim cirkevným predstaviteľom, boli a sú používané pomerne variabilne bez presnejších pravidiel.

Je pochopiteľné, že každý heraldik má na koncepciu novovznikajúceho erbu akejkol'vek inštitúcie vlastný názor a predstavy. Hlavnou ideou predstaveného návrhu bolo pri rešpektovaní koncepcie a myšlienky historického artefaktu (obsah miniatúry a jej tinktúry) vytvoriť erb vystihujúci aj súčasné reálie za dodržania pravidiel heraldickej tvorby. Mapovanie historickej symboliky a rekonštrukcia starších, či tvorba úplne nových symbolov cirkevnej inštitúcie predstavuje zaujímavú problematiku. Sfragistika i heraldika patria medzi tie disciplíny, ktoré sa tešia pozornosti odbornej aj laickej verejnosti. Nemalú zásluhu na tom má fakt, že ide o disciplíny živé. Je potešiteľné, že tvorba nových či obnova starších erbov a pečatí sa teší aj čoraz väčšiemu záujmu v cirkevných kruhoch, v ktorých mala sfragistika a heraldika v minulosti svoje čestné miesto.

Obrázky:

Obr. 1 Miniatura pečate Rožňavskej kapituly udelenej Máriou Teréziou v r. 1777 (Libri regii L, fol. 553)

Obr. 2 Pečiatka Rožňavskej kapituly z 20. storočia (Archív Rožňavskej kapituly)

Obr. 3 Súčasná pečiatka Rožňavskej kapituly z r. 2014 (autor M. Glejtek)

Obr. 4 Erb Rožňavskej kapituly z r. 2014 (autor M. Glejtek)

Obr. 5 Erb Rožňavskej diecézy z r. 1976 (autor Z. G. Alexy)

Poznámky a literatúra:

¹ RÁBIK, V.: *Formovanie farskej siete na juhozápadnom Slovensku v stredoveku (Bratislavské prepošstvo)*, In: Vývoj cirkevnej správy na Slovensku, ed. Vladimír Rábik, Krakov, Spolok Slovákov v Poľsku, 2010, s. 32.

² O špecifikách činnosti verejných notárov v Uhorsku pozri: ZAVARSKÝ, S.: *Verejný notariát v stredovekej Bratislave*, In: Diplomatická produkcia v stredovekom meste, ed. Júlia Ragačová, Bratislava, Ministerstvo vnútra SR 2005, s. 172-180.

³ NOVÁK, J.: *Pečate konventov a kapitúl*, In: Dejiny a kultúra rehoľných komunít na Slovensku, ed. Jozef Šimončíč, Trnavská univerzita v Trnave, 1994, s. 77-79. K činnosti hodnoverných miest, konkrétne v Spišskej kapitule pozri aj: JAVOŠOVÁ, E. – KUZMÍKOVÁ, M.: *Verejnoprávna funkcia Spišskej kapituly v stredoveku*, In: Studia archaeologica Slovaca Mediaevalia III – IV, eds. Dušan Čaplovič - Michal Slivka, Bratislava, Univerzita Komenského 2001, s. 267-270.

⁴ LEHOTSKÁ, D.: *Príručka diplomatiky*, Bratislava, Slovenská archívna správa 1972, s. 269-270. MAYER, M.: *Hodnoverné miesta a ich pečate*, Vlastivedný časopis, roč. 17, č. 3, 1978, s. 117.

⁵ K takýmto prípadom v Nitrianskej a Spišskej kapitule pozri: RÁBIK, V.: *Pečať v stredovekom uhorskom zákonodarstve*, In: Pečate a ich používatelia, ed. Júlia Ragačová, Bratislava, Ministerstvo vnútra SR 2007, s. 108-110.

⁶ Napríklad presuny Jágerskej kapituly na rôzne miesta a problémy s tým spojené mapuje: ZUBKO, P.: *Dejiny Košického arcibiskupstva I. Dejiny Košickej kapituly (1804 – 2001)*, Prešov, Vydavateľstvo Michala Vaška, 2003, s. 20-21.

⁷ D. Lehotská, *Príručka*, s. 271-272. M. Mayer, *Hodnoverné*, s. 117. J. Novák, *Pečate*, s. 79.

⁸ Jedným z mála zachovaných prameňov je privilégium na autentickú pečať pre premonštrátsky konvent v Čorne z r. 1393. *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis X/2*, ed. Georgius Fejér, (Budae, 1834), s. 100.

⁹ Podrobne pozri: MÚCSKA, V.: *Uhorsko a cirkevné reformy 10. a 11. storočia*, Univerzita Komenského v Bratislave 2004, s. 57-62. TOMKO, J.: *Zriadenie Spišskej, Banskobystrickej a Rožňavskej diecézy a kráľovské patronátne právo v Uhorsku*, Spišská Kapitula-Spišské Podhradie, Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka 1995, s. 25-50. Iný pohľad na rovnakú problematiku publikoval BOROVI J.: *Rozdelenie Ostrihomskej arcidiecézy*, Esztergom, Piliscsaba: Pázmány Péter Katolikus Egyetem, 2006.

¹⁰ Najnovšie sa problematikou zaoberal: GLEJTEK, M. – RÁBIK, V.: *Insignia kanonikov Nitrianskej kapituly*, Nitra: Gorazd, 2013. Podrobne: ALEXY, Z. G.: *Ehrenzeichen der Kapitel in vormals Habsburgischen Ländern*, Wien; Köln; Weimar: Böhlau Verlag 1996.

¹¹ Uloženie: Maďarský krajinský archív - MOL Budapest, A 57 Magyar Kancelláriai Levéltár- Libri regii L, fol. 553-554.

¹² Základný rozbor vnútorných znakov pozri: M. Glejtek - V. Rábik, *Insignia*, s. 66-70.

¹³ "Scutum videlicet ad morem veterem rotundum, nobiliori metallo tinctum, exhibens divum Joannem Nepomucenum, a praedicta nova dioecesi Rosnaviensi patronum electum, pulla veste talari amictum, circulo coccineo (:sancitatis tessera:) caput ambiente conspicuum, ad genua prostratum, elevatisque manibus corollam marianam gestantem, et (:galero atro, ac baculo ad basim scuti dextram depositis:) nudum adorantem Jesulum, qui in ulnis Deiparae Virginis Matris suae, thaumaturgam Boleslaviensem referentis, auro coronatae, cyaneoque amictu ornatae et e nubibus in capite scutario sinistro dextrorsum respicientis, conquiscescere visitur. Pedem porro scuti sinistram occupat in campo caeruleo lupus candidus emergens, et dextrorsum conversus, ad allusionem videlicet armorum pervetustae familiae comitum de Reva, e qua dioecesis haec Rosnaviensis primum nacta est praesulem. Circumferentia demum ipsius scuti anterior hac epigraphe seu superinscriptione: SIGILL. CAPITULI CATHEDRAL. ECCL. ROSNAV. 1777 circumducta conspicitur." Pozri pozn. 11.

¹⁴ Hoci je malý štít veľmi ťažko čitateľný, erb rodu Révajovcov je všeobecne známy a ľahko rekonštruovateľný. Pozri napríklad: FEDERMAYER, F.: *Lexikón erbov šľachty na Slovensku I. Trenčianska stolica*, Bratislava, Hajko a Hajková, 2000, s. 203-204. NOVÁK, J.: *Rodové erby na Slovensku I. Kubinyiho zbierka pečatí*, Martin: Osveta, 1980, s. 216.

¹⁵ Hoci bol za prvého biskupa Rožňavskej diecézy určený prepoš Ostrihomskej kapituly Ján Galgóczy, riadneho menovania za biskupa sa nedožil a zomrel ešte pred oficiálnym potvrdením Svätého stolca. J. Boroši, *Rozdelenie*, s. 173-175.

¹⁶ S výnimkou erbových pečatí, v ktorých sa nachádza erb s konkrétnymi šrafážami symbolizujúcimi reálne heraldické tinktúry erbu.

¹⁷ NOVÁK, J.: *Slovenské mestské a obecné erby*, Bratislava: Slovenská archívna správa, 1967, s. 106. Farebné vyobrazenie: VRTEĽ, L.: *Osem storočí slovenskej heraldiky*, Martin: Matica slovenská, 2003, s. 133.

¹⁸ Posledná rímskokatolícka diecéza a kapitula vznikli v 19. storočí v Košiciach (1804). Podobné privilégium na používanie pečate získala od panovníka aj Košická kapitula v roku 1807 (vystavené 1808). Na miniatúre má pečať rovnako kruhový tvar, má vlastné tinktúry a je označená ako sigillum. Peter Zubko, *Dejiny*, s. 61-63.

¹⁹ Ako príklad môžu slúžiť miniatúry pečatí Liptovskej (1837), Oravskej (1837) a Tekovskej (1846) stolice. SOKOLOVSKÝ, L.: *Pečate a znaky stolic na Slovensku*, Bratislava: Univerzita Komenského 2010, s. 87, 115, 157.

²⁰ Uloženie: Maďarský krajinský archív - MOL Budapest, A 57 Magyar Kancelláriai Levéltár- Libri regii L, fol. 557-558.

²¹ NOVÝ, R.: *Heraldika pražských biskupů a arcibiskupů v předhusitské době*, Acta Universitatis Carolinae - Historia Universitatis Carolinae Pragensis, tom. XXXI, fasc. 1, 1991, s. 54.

²² GLEJTEK, M.: *Stredoveká cirkevná pečať - prameň kresťanskej ikonografie*, Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové 2013, s. 197-199.

²³ Napríklad u vikárov Ostrihomskej arcidiecézy majú podobu kartuše s postavou sv. Vojtecha, prevýšenej hodnotným klobúkom s dvanástimi strapcami na šnúrach. Hoci nepoznáme ich tinktúry a nepoznáme bližšie súvislosti ich vzniku, majú zrejme tieto artefakty veľmi blízko k inštitucionálnej heraldike. GLEJTEK, M.: *Sv. Vojtech v ikonografickej skladbe cirkevnej pečate v Ostrihomskej arcidiecéze*, In: Svätý Vojtech - svätec, doba a kult, eds. Jaroslav Nemeš - Rastislav Kožiak, Bratislava: Chronos, 2011, s. 156-158.

²⁴ GLEJTEK, M.: *Súčasná cirkevná heraldika v tvorbe Zdenka G. Alexyho*, Martin: Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť 2011, s. 64.

²⁵ Jeden z najmarkantnejších prípadov z cirkevného prostredia predstavujú červené plamenné srdcia v modrom štíte, nachádzajúce sa v novovekom erbe pannonthalmských benediktínov. Tamás Gömbös, *A szerzetes és lovagrendek címrei és viseletei* (Budapest: Tellér Kiadó, 1993), s. 34, obr. príloha 9, 11.

²⁶ Viacero príkladov pozri: JANKOVIČ, Ľ.: *Exlibris a supralibros na Slovensku v 16. - 19. storočí*, Martin: Matica slovenská 2004, s. 110, 112, 116, 117.

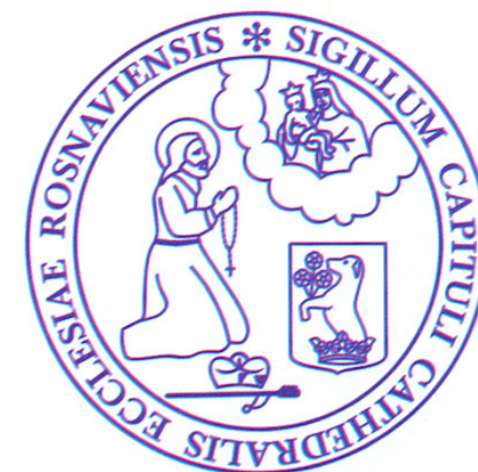

Obr. 1

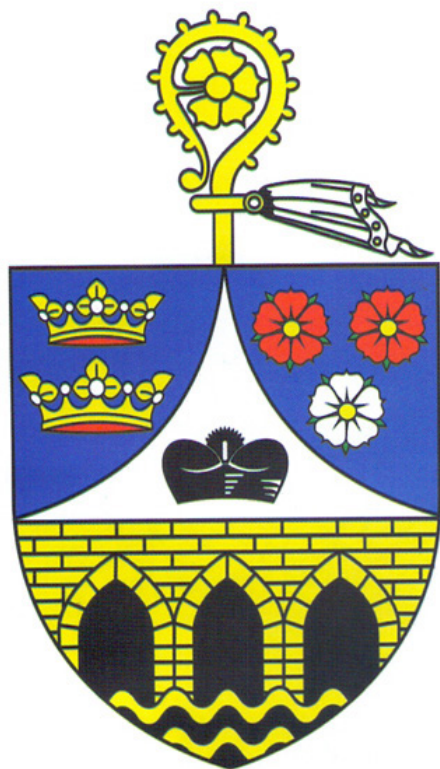
Vestrae in Chr

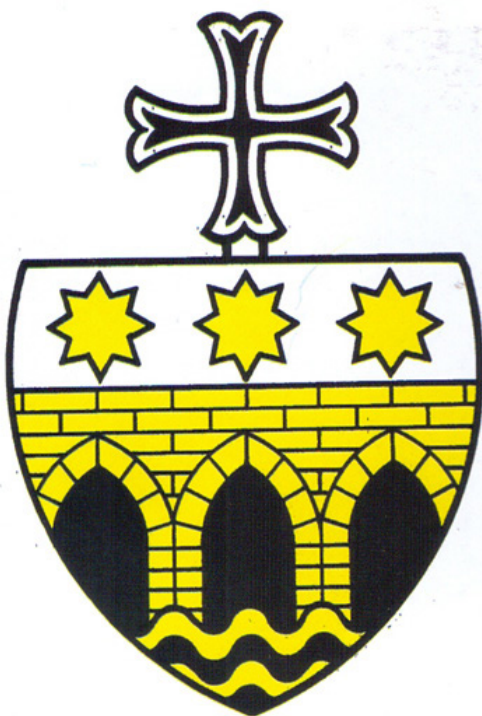
Obr. 2

Obr. 3

Obr. 4

Obr. 5